

**W KRĘGU KALLIOPE I KLIO –
GÓRNICtwo W SZTUCE**

**IN CIRCLE OF KALLIOPE AND KLIO –
MINING IN ART**

FRANCISCO BAÑOS MARTOS – MALOWIDŁA NAŚCIENNE W LINARES

Historia działalności górniczej na obszarze Linares – La Carolina w południowej Hiszpanii sięga 4000 lat. Najstarsze ślady wskazują na eksploatację skał bogatych w kruszce miedzi już w epoce brązu. Później rudne żyły bogate zarówno w siarczki miedzi jak i ołowiu były wykorzystywane przez Iberów, Kartagińczyków oraz Rzymian. Nie ma w terenie śladów działalności górniczej w okresie panowania na tych ziemiach Maurów w średniowieczu. Zapisy w dokumentach i wyraźne pozostałości prac górniczych zaczynają się ponownie od połowy XVI wieku. Hiszpańskie królestwo zainteresowało się tym obszarem dopiero w 1749 r., wybierając kopalnie Arrayanes jako wiodące w skali kraju. Działalność górnicza najbardziej zaktywizowała się w czasach rewolucji przemysłowej, zwłaszcza po 1849 r., kiedy w Pozo Ancho zainstalowano pierwszy silnik parowy pochodzący z Kornwalii. Od tej pory tutejszymi zasobami zaczęły interesować się i inwestować swój kapitał liczne firmy angielskie oraz francuskie. Z czasem złoża wyczerpywały się, warunki ekonomiczne zmieniały, co skutkowało sukcesywną likwidacją kopalń, z których ostatnią zamknięto w 1991 roku.

Górnictwo, będące przez tak długi czas podstawowym zajęciem tutejszej ludności, wywarło ogromny wpływ na tutejszą architekturę, sposób życia, lokalne obyczaje, kulturę i sztukę. Dziś szeroko pojęte dziedzictwo górnicze – zarówno materialne jak i kulturowe – bardzo pieczołowicie zabezpiecza się robiąc wszystko, aby tradycja i świadomość w społeczeństwie, a zwłaszcza jego najmłodszym pokoleniu, nie zaginęły. „Linarejos” (hiszpańskie określenie mieszkańców miasta Linares) dumni są ze swoich „górnich korzeni” i symbole tej bogatej przeszłości można dostrzec właściwie wszędzie.

Jednym z zacniejszych obywateli Linares był znany hiszpański malarz Francisco Baños Martos, któremu tematyka górnicza nie była obca, jako że urodził się (1928) i wychowywał właśnie tutaj, a jego ojciec pracował w pobliskich kopalniach ołowiu. Po ośmioletniej edukacji w Akademii Sztuk Pięknych w Linares i jednorocznych studiach na Politechnice w tym samym mieście, szczególnie interesując się rysunkiem technicznym, kolejne 5 lat spędził na studiach w Głównej Szkole Sztuk Pięknych w Madrycie. Później sztukę swoją doskonalił także we Francji i Włoszech. W Linares realizował swoje wielkie kompozycje naścienne nie tylko malarskie, ale też mozaiki z użyciem ceramiki i kutego żelaza. W roku 1962 przeprowadził się do Jaén, a dwa lata później objął Katedrę Rysunku i Odzieży w Wyższej Szkole Sztuk Pięknych w Walencji, gdzie pracował aż do przejścia na emeryturę w 1998 r. Tam też zmarł w 2006 roku.

Jedno z bardziej znanych dzieł, jakie wykonał Francisco Baños Martos zdobi łukowy strop w prawym repozytorium transeptu barokowego kościoła znajdującego się w północno-wschodniej części Linares, na końcu reprezentacyjnej promenady spacerowej. Obiekt ten, wzniesiony w latach 1638–1666, prędko stał się kościołem

górników, których osiedle niewielkich, bardzo charakterystyczne domków powstało właśnie w tej części miasta. Dzieło wspomnianego artysty zatytułowane „*Cuda Maryi (zbawienie górników i prosząc o deszcz)*”, wielkości 680×765 cm, powstało w 1971 r. Jego lewa dolna część ukazuje scenę, w której dwaj górnicy ratują swojego kolegę przyciśniętego stemplami, oderwanymi od stropu kopalnianego chodnika.

Drugim miejscem związanym z osobą Francisco Baños Martosa jest mały kościółek położony w odległości około 7 km od Linares przy drodze do Baños de la Encina. Wzniesiony w 1962 r. w kolonii górniczej przedsiębiorstwa Adaro, bezpośrednio po wybudowaniu w całości został ozdobiony właśnie przez tego artystę. Miejsce szczególne, bo na ścianie głównej nawy za ołtarzem, zajmuje dzieło „*Św. Barbara i Św. Józef chroniący górników*”.

Inny naścienne malowidło F.B. Martosa z roku 1957 zatytułowane „*Górnicy*”, o wymiarach 165 x 290 cm, przedstawiające górników z charakterystycznymi dla tamtych czasów narzędziami, zdobi reprezentacyjną salę w budynku władz miejskich Linares.

Marek W. Lorenc

FRANCISCO BAÑOS MARTOS – WALL PAINTINGS IN LINARES

The history of mining activities in the area of Linares-La Carolina in southern Spain dates back 4000 years. The oldest traces point to the exploitation of the rocks rich in copper in the bronze age. Later, the mining veins rich in both copper and lead sulphides, were used by the Iberians, Carthaginians and Romans. There are, however, no traces of mining activities in these lands during the reign the Moors in the middle ages. Entries in the documents and explicit remains of mining activities start again from the middle of the 16th century. The Spanish Kingdom became interested in this area in 1749 and selected the Arrayanes mines to be leading in the country. Mining activities became most intensive in times of the industrial revolution, especially after 1849 when the first steam engine from Cornwall was installed in Pozo Ancho. Since then, the domestic resources began to be of interest to various English and French companies which soon began investing locally. Over time, the deposits were dwindling and the economic conditions changed which resulted in a liquidation of the mines, the last of which closed in 1991.

Mining, which for so long was the main occupation of the local population, has had a huge impact on the local architecture, way of life, local customs, culture and art. Today work is being done to prevent the general mining heritage, both material and cultural, to secure the tradition and awareness in society, in particular in its youngest generation, making sure those values are not lost. “Linarejos” (Spanish term for residents of Linares) are immensely proud of their mining roots and their historical symbols are ubiquitous in the area.

One of the more respectable citizens of Linares was a well known Spanish painter

Francisco Baños Martos: „Cuda Maryi (zbawienie górników i prosząc o deszcz)” (1971),
 fot. M.W. Lorenc
 Francisco Baños Martos: Miracles of Mary (salvation of miners and asking for rain) (1971),
 Photo: M.W. Lorenc

Francisco Baños Martos: „Św. Barbara i Św. Józef chroniący górników” (1962),
 fot. A.A. Pérez Sánchez
 Francisco Baños Martos: Santa Barbara and Saint Josef protecting miners (1962),
 Photo: A.A. Pérez Sánchez

Francisco Baños Martos, for whom the subject of mining was not alien. Martos was born in 1928 and grew up there, while his father worked in the lead mines nearby. After eight years of education at the Academy of fine arts in Linares and one-year course at the Technical University in the same city, he spent another 5 years in the Main School of Fine Arts in Madrid where he studied technical drawing. He later perfected his skills in France and Italy. In Linares, he did his great wall paintings and mosaics with the use of ceramics and wrought iron. In the year 1962 he moved to Jaén, and two years later he was appointed Professor of Drawing and Clothing at the Higher School of Fine Arts in Valencia, where he worked until his retirement in 1998, and where he died in 2006.

One of the more famous works of Francisco Baños Martos is an arched ceiling in the vault of the transept Baroque church located in the north-eastern part of Linares, at the end of the promenade. The property, erected between 1638–1666, soon became the Church for miners whose settlement of very characteristic small houses was located in this part of the city. The work entitled “*Miracles of Mary (the salvation of miners and asking for rain)*”, 680 × 765 cm in size, was finished in 1971. Its lower left part shows a scene where two miners save their colleague who had been pressed down by a prop that fell off the roof of the mine.

Another place related to Francisco Baños Martos is a small church just about 7 km from Linares on the way to Baños de la Encina. Built in 1962 in a mining colony of the Adaro company, it was decorated in its entirety by the artist soon after its erection. Its an interesting place because the wall of the main nave, behind the altar, bares Martos’ work entitled “*Santa Barbara and Saint Joseph protecting the miners*”.

Another wall painting of Martos from 1957 entitled “*Miners*”, 165 × 290 cm in size, depicting miners with tools characteristic of those times, adorns the representative Hall in the building of the Linares’ municipal.

Marek W. Lorenc

